

ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТДА ЭНЕРГЕТИКА ВА ЭКОЛОГИЯНИНГ ЎРНИ

Бегимкулова Мадина Улутбековна

XXI асрда инсоният олдида турган энг катта муаммолардан бири – бу иқтисодий ўсиш билан бир қаторда атроф-муҳит муҳофазасини таъминлашдир. Шу нуқтаи назардан яшил иқтисодиёт тушунчаси жаҳон миқёсида кенг қўлланилмоқда. Яшил иқтисодиёт — бу табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, энергия тежамкор ва тоза технологияларни жорий этиш, қайта тикланувчи манбаларга ўтиш ҳамда экологик мувозанатни сақлашга қаратилган иқтисодий тизимдир.

Энергетика ва экология ушбу концепциянинг асосий икки устуни ҳисобланади. Энергия ишлаб чиқариш жараёнлари, айниқса исқанмоқдаги кандли ёқилғилардан фойдаланиш, глобал исиш ва ҳаво ифлосланишининг асосий манбаи бўлиб келмоқда. Шу боис энергетика соҳасини экологик барқарор ривожлантириш, яъни яшил иқтисодиётга ўтиш ҳар бир давлат учун стратегик вазифа ҳисобланади.

Яшил иқтисодиётни амалга оширишда энергетика сектори ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Бу, энг аввало, янгиланувчи энергия манбаларига ўтиш орқали намоён бўлади:

- Қуёш энергияси – Марказий Осиёда қуёш нурланиш даражаси йиллик 300 кундан ортиқ, бу эса катта салоҳиятни таъминлайди.
- Шамол энергияси – Қорақалпоғистон ва Навоий вилоятида шамол станциялари қурилиши режалаштирилган.
- Гидроэнергетика – мавжуд ГЭСларни модернизация қилиш ва кичик ГЭСлар қуриш имконияти.
- Биомасса ва биогаз – қишлоқ хўжалиги чиқиндиларидан энергия олиш.

Ўзбекистонда энергия манбалари таркиби (2023)

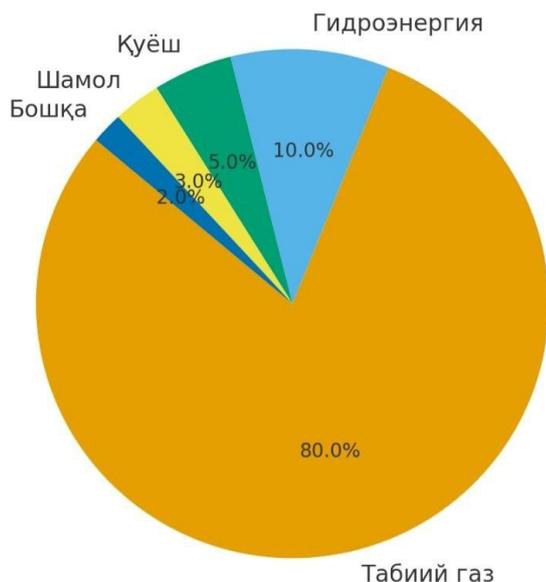

График-1. Ўзбекистонда энергия манбалари структураси (2023 й.)

Бундан ташқари, энергия самарадорлигини ошириш муҳим. Масалан, биноларда энергия тежамкор материаллар қўллаш, транспорт соҳасида электромобилларга ўтиш ва саноатда қайта ишлаш жараёнларини оптималлаштириш — яшил иқтисодиётдаги асосий йўналишлардир.

Экология нуқтаи назаридан яшил иқтисодиёт атроф-муҳит муҳофазасига хизмат қилади. Табиий ресурслардан тежамли фойдаланиш ва чиқиндиларни қайта ишлаш орқали экотизимлар барқарорлиги сақланади.

Чиқиндиларни қайта ишлаш – пластик, металл ва органик чиқиндилардан янги маҳсулот ишлаб чиқариш орқали атроф-муҳитга зарар камаяди.

Сув ресурслари – Марказий Осиёда сув танқислиги долзарб муаммо. Шунинг учун сув-энергетика-озиқ-овқат некусини уйғунлаштириш талаб этилади.

Иқлим ўзгаришига қарши кураш – иссиқхона газларини камайтириш орқали глобал иссиқлик жараёнини сустлатиш.

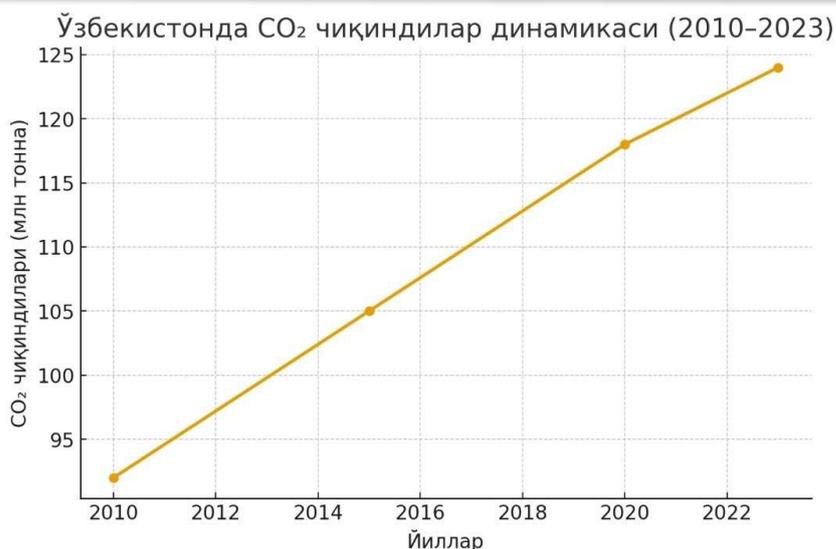

График-2. Ўзбекистонда CO₂ чиқиндиларининг йиллар кесимида динамикаси (2010–2023).

Ўзбекистонда сўнгги йилларда яшил иқтисодиётни ривожлантириш бўйича қатор давлат дастурлари қабул қилинган. 2020–2030 йилларга мўлжалланган “Яшил иқтисодиёт стратегияси” қабул қилинди. 2025 йилгача қуёш ва шамол энергетикасида 8 ГВт қувват қуриш режалаштирилган. Навоий вилоятида 100 МВтлик қуёш электр станцияси ишга туширилди, Янги Шовотда 500 МВтлик шамол парки қурилиши режада.

Лойиха	Ма нба	Қувв ати (МВт)	Ҳолати	Инвестор	Й ил
Навоий Қуёш станцияси	Қу ёш	100	Ишляп ти	Masdar (BAE)	2 021
Янги Шовот Шамол Парки	Ш амол	500	Қурилмо қда	ACWA Power (KSA)	2 025
Самарканд Қуёш Станцияси	Қу ёш	220	Қурилмо қда	Total Eren (Франция)	2 024
Бухоро Қуёш Станцияси	Қу ёш	250	Режада	Voltalla	2 026

Жадвал-1 Ўзбекистонда амалга оширилаётган йирик янгиланувчи энергия лойиҳалари (қуввати, инвесторлар, йил).

Бу лойиҳалар нафақат энергия хавфсизлигини таъминлайди, балки углерод изини камайтиради ва атроф-муҳит муҳофазасига хизмат қилади.

Яшил иқтисодиёт — иқтисодий ўсиш ва экологик барқарорликни уйғунлаштирувчи йўналишдир. Унинг марказида энергетика ва экология

турибди. Энергетикада тоза технологияларни жорий этиш ва янгиланувчи манбалардан фойдаланиш атроф-мухитга зарарни камайтиради. Ўзбекистон учун яшил иқтисодиёт стратегиясини чуқурроқ амалга ошириш — иқтисодий рақобатбардошликни ошириш, аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш ва глобал иқлим ўзгаришига мослашиш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. International Energy Agency (IEA). World Energy Outlook 2023. Paris: IEA Publications, 2023.
2. International Renewable Energy Agency (IRENA). Renewable Energy Statistics 2023. Abu Dhabi: IRENA, 2023.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси. “Яшил иқтисодиёт стратегияси 2030” ҳужжати., Тошкент, 2020.
4. United Nations Environment Programme (UNEP). Global Green Economy Report 2022. Geneva, 2022.
5. Asian Development Bank (ADB). Energy Transition in Central Asia: Opportunities and Challenges. Manila, 2022.
6. Ўзбекистон Республикаси Энергетика вазирлиги. 2023 йилда янгиланувчи энергия лойиҳалари ҳисоботи.
7. IPCC. Climate Change 2023: Mitigation of Climate Change. Cambridge University Press, 2023.